

BoF Online

7 • 2014

Kotitalouksien velkaantuminen ja taloudellinen liikkumavara

Petri Mäki-Fränti

Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia eivätkä väittämättä edusta Suomen Pankin kantaa.

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Suomen Pankki

Rahapolitiikka- ja tutkimusosasto

30.4.2014

Sisällysluettelo

1 Johdanto	4
2 Kotitalouksien taloudellinen liikkumavara	5
3 Noin viidenneksellä kotitalouksista vähän liikkumavaraa	6
3.1 Kotitalouksien liikkumavara ja tulot	6
3.2 Pääkaupunkiseudulla yhä eniten liikkumavaraa	9
3.3 Velkaantuneimmilla kotitalouksilla selvästi vähiten liikkumavaraa	11
4 Kotitalouksien stressitestit	14
5 Johtopäätökset	18
Lähteet	20

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Kotitalouksien pakolliset asumis- ja velanhoitokustannukset kulutusyksikköä kohti tulodesiileittäin	7
Kuvio 2. Kotitalouksien käytettäväissä olevat tulot kulutusyksikköä kohti tulodesiileittäin	8
Kuvio 3. Kotitalouksien taloudellinen liikkumavara kulutusyksikköä kohti tulodesiileittäin	8
Kuvio 4. Kotitalouden asumiskustannukset kulutusyksikköä kohti omistusasunnossa asuvalla asuntovelallisella sekä vuokra-asunnossa asuvalla (euroa vuodessa).	10
Kuvio 5. . Kotitalouden taloudellinen liikkumavara kulutusyksikköä kohti omistus- ja vuokra-asunnossa asuvalla (euroa vuodessa)	10
Kuvio 6. Taloudellisen liikkumavararan kehitys vuosina 2009–2012 eri tavalla velkaantuneissa	12
Kuvio 7. Kotitalouksien jakautuminen tulodesiileihin eri tavalla velkaantuneissa kotitalouksissa	12
Kuvio 8. Kotitalouksien vaikeudet laskujen ja maksujen kanssa (oma arvio)	13
Kuvio 9. Kotitalouksien velkaantuminen ja niiden suhteelliset kulutusmahdollisuudet pakollisten menojen jälkeen	14
Kuvio 10. Kotitalouksien liikkumavararan jakauma todellisilla sekä oletetuilla, todellista korkeammilla velka-asteilla	16

BoF Online

Päätoimittaja

Jenni Hellström

ISSN

1796-9123 (online)

Taulukkoluettelo

Taulukko 1. Työttömyysasteen nousun vaikutukset negatiivisen liikkumavararen

Postiosoite
PL 160
00101 HELSINKI

Käyntiosoite Snellmaninaukio
Puhelin 010 8311
Faksi (09) 174 872

Sähköposti
etunimi.sukunimi@bof.fi
www.suomenpankki.fi

Swift SPFB FI HH
Y-tunnus 0202248-1
Kotipaikka Helsinki

kotitalouksien osuuteen	17
Taulukko 2. Korkotason nousun vaikutukset negatiivisen liikkumavaran kotitalouksien osuuteen	17
Taulukko 3. Kotitalouksien käytettäväissä olevien tulojen laskun vaikutukset negatiivisen liikkumavaran kotitalouksien osuuteen	18

1 Johdanto

Suomalaisten kotitalouksien velkaantuminen on ainakin aivan viime aikoihin asti jatkunut finanssikriisistä ja taantumasta huolimatta. Vuonna 2013 suomalaisilla kotitalouksilla oli velkaa noin 119 % käytettävissä olevista vuosituloistaan. Se on lähellä EU:n keskitasoa mutta selvästi pienempi kuin muissa Pohjoismaissa. Vuonna 2012 Ruotsin kotitalouksien velkaantuminen oli noin 180 %, Norjan 200 % ja Tanskan lähes 300 % käytettävissä olevista tuloista. Kotitalouksien velkaantumisen kasvu ei myöskään, ainakaan toistaiseksi, ole oleellisesti vaikeuttanut rahoitusjärjestelmän tilaan. Raskaimmin velkaantuneetkaan kotitaloudet eivät Suomessa aiheuttaneet pankeille merkittäviä luottotappioita edes finanssikriisin aikana, kun työttömyys lisääntyi.

Kotitalouksien korkea velkaantuminen vähentää kuitenkin makrotaloudellista vakautta lisätehtävään kotitalouksien taloudellista haavoittuvuutta. Suomalaiset kotitaloudet ovat perinteisesti pystyneet mukautumaan tulonmenetyksiin, kuten työttömyyteen, sopeuttamalla muuta kulutusta ja turvautumalla kattavaan sosiaaliturvajärjestelmään, niin että ovat voineet jatkaa lainojensa hoitamista. Nykyisen taantuman aikana suhteellisen kevyesti velkaantuneilla kotitalouksilla on toisaalta ollut varaa jopa velkaantua lisää, mikä on auttanut pitämään yllä yksityistä kulutusta.

Suomalaisten kotitalouksien velka on suurimmaksi osaksi asuntolainoja. Viime vuosien velkaantumisvauhti onkin pitkälti seurannut asuntojen hintakehitystä. Asuntojen nimellishintojen nousu varsinkin suuremmissa kaupungeissa on tasaantunut vasta nyt, pitkittyneen taantuman myötä. Vaikka velkaantumisaste on noussut, matala korkotaso on parantanut kotitalouksien kykyä selviytyä lainoistaan, eikä työllisyystilan heikentynyt kovin paljon edes finanssikriisin aikana vuosina 2008–2009. Keskimääräisen velkaantumisasteen sijaan enemmän merkitystä onkin sillä miten velkaantuminen on jakautunut. Suurituloiset ja varakkaat kotitaloudet kestävät köyhempää kotitalouksia paremmin riskejä, joita liittyy, ei pelkästään euromääräisesti suuriin velkoihin, vaan myös suuriin velkoihin suhteessa kotitalouden tuloihin.

Tässä raportissa tarkastellaan suomalaisten kotitalouksien taloudellista liikkumavaraa ja kotitalouksien kykyä sopeutua työttömyyden tai korkojen nousun kaltaisiin taloudellisiin häiriöihin. Raportissa päivitetään syksyllä 2011 tehdyt vastaavat laskelmat uusimalla käytettävissä olevalla aineistolla. Lisäksi kysymyksenasettelua laajennetaan lisätarkasteluilla, joissa kotitalouksien keskimääräinen velkaantuminen oletetaan todellista merkittävästi suuremmaksi.

si. Tarkastelu auttaa arvioimaan, missä määrin Suomen kotitalouksien muita Pohjoismaita alhaisempi velkaantuminen helpottaa selviämistä taantumasta ilman että maksuvaikeuksiin joutuvien kotitalouksien määrä merkittävästi kasvaa.

2 Kotitalouksien taloudellinen liikkumvara

Pelkät keskiarvot kotitalouksien tulosta ja asumismenoista eivät vielä kerro kuinka suuri osa kotitalouksista elää toimeentulon minimirajalla ja on vaarassa joutua akutteihin taloudellisiin vaikeuksiin tulojen äkillisesti pudotessa tai kotitalouden kohdateissa odottamattomia lisämenoja. Jotta pystytään mittamaan, millainen marginaali kotitalouksilla on sopeutua taloudellisiin takaiskuihin, on tulosta vähennettävä asumismenojen lisäksi kotitalouden muut välttämättömät elinkustannukset. Kotitalouksien maksuhäiriöriskejä voidaan selvittää tarkastelemalla kotitalouksien tulojakauman heikointa häntäpäättä, eli arvioimalla kuinka suurella osalla kotitalouksia tulot eivät enää kata välttämättömiä menoja esimerkiksi työttömyyden sattuessa kohdalle.

Kotitalouden taloudellisella liikkumavaralla (household margin) tarkoitetaan rahasummaa, joka kotitaloudelle jää (kuukausittain/vuosittain) käytettäväksi pakollisten kulutusmenojen jälkeen. Taloudellinen liikkumvara on laskettu yhtä OECD-kulutusyksikköä kohden, jotta kotitalouksien keskimääräisen koon vaihtelu eri väestöryhmissä ei antaisi harhaanjohtavaa kuvaa. Kotitalouden OECD-kulutusyksiköiden määrä lasketaan siten että kotitalouden ensimmäinen aikuinen jäsen saa arvon 1 ja seuraavat 0,5. Kotitalouden alle 16-vuotiaat jäsenet saavat arvon 0,3.

Kotitalouksien taloudellista liikkumvara arviodaan siis seuraavasti:

Taloudellinen liikkumvara kulutusyksikköä kohti =

Käytettäväissä olevat tulot

- asumiskustannukset (asuntolainojen korot ja lyhennykset, vuokrat, asuntojen huolto- ja ylläpitokustannukset)
- muiden velkojen (pl. asuntolainat) korot ja lyhennykset
- pakolliset kulutusmenot

Tiedot kotitalouksien käytettävissä olevista tuloiista sekä asumiskustannuksista saatiaan Tilastokeskuksen keräämästä tulonjaon palveluaineistosta, josta viimeiset tiedot olivat vuodelta 2012. Tulonjaon palveluaineisto on kattava kotitalous- ja henkilötason tutkimusaineisto suomalaisten kotitalouksien tuloiista, tulonlähteistä sekä veloista. Tulonjakoaineisto kerätään vuosittain, ja siinä yhdistetään kotitalouksilta haastattelemalla saatuja tietoja rekisteripohjaisiin aineistoihin.

Omistusasunnossa asuvan asumiskustannukset käsittävät asuntolainojen korot ja lyhenykset sekä asuntojen ylläpito- ja huoltokustannukset. Vuokralla asuvan asumiskustannukset koostuvat asunnon vuokrasta sekä asuntojen käyttökorvauksista, jotka pitävät sisällään sähkön ja vesimaksut. Asuntolainojen lisäksi kotitalouksilla on mm. kulutusluottoja, opintolainoja sekä tulonhankkimiseen otettuja luottoja, joiden korot ja lyhenykset otettiin niin ikään huumioon liikkumavaraa laskettaessa.

Lainanhoidokustannuksien laskemista huomattavasti vaativampi tehtävä on määritellä kotitalouksien välttämättömät muut kulutusmenot. Kuluttajatutkimuskeskus (2010) on julkaissut tutkijoiden ja erityyppisten kotitalouksien yhteistyönä laaditun arvion viitebudjeteista, joka takaisi kohtuullisen minimitason erikokoisien ja -tyyppisten mallikotitalouksien kulutukselle. Vuoden 2009 hintatasossa julkaistua minimikulutustasoa on laskelmassa tarkistettu vuosille 2010–2012 ansiotasoindeksillä. Tarkasteluita täydennetään vaihtoehtoisella laskelmalla, joissa kotitalouksien kulutustasoa on minimikulutustason sijaan arvioitu tulodesiileittäin laskeutuilla kulutuskeskiarvoilla. Näin voidaan arvioida, kuinka voimakkaasti velkaantumisen kasvu heikentää kotitalouksien mahdollisuuksiin yltää saman tulotason kotitalouksien keskimääräiseen kulutukseen.

3 Noin viidenneksellä kotitalouksista vähän liikkumavaraa

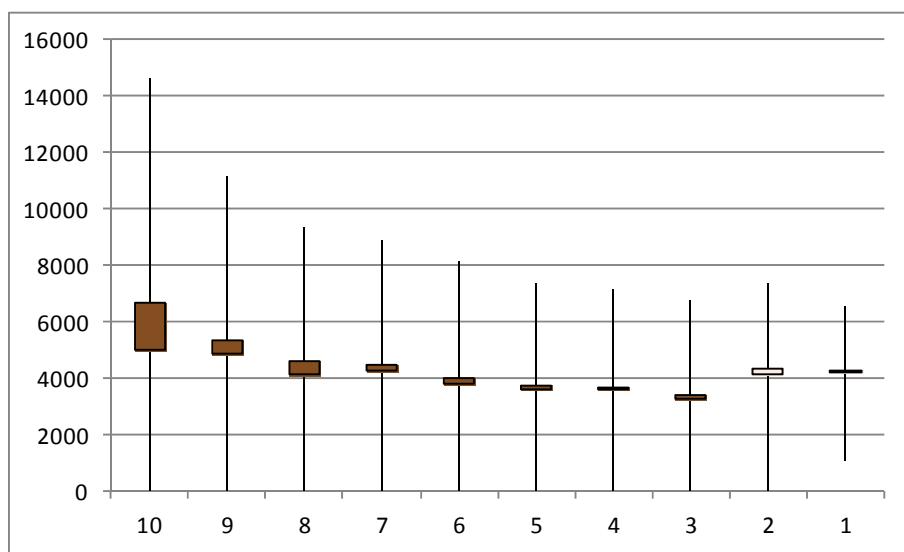
3.1 Kotitalouksien liikkumvara ja tulot

Lyhytaikaisen työttömyyden tai asuntolainojen koronousun tapauksessa parempituloiset kotitaloudet voivat yleensä helpommin sopeuttaa tavanomaista kulutustaan saadakseen välttämättömät asumis- ja velanhoidokustannukset hoidetuksi. Kotitalouksien velkaantuminen ja kulutusmenot toisaalta kasvavat typillisesti tulotason myötä. Siksi myös hyväituloinen kotita-

lous voi joutua sopeuttamaan tavanomaista kulutustasoaan alaspäin jo suhteellisen pienen taloudellisen takaiskun kohdatessa.

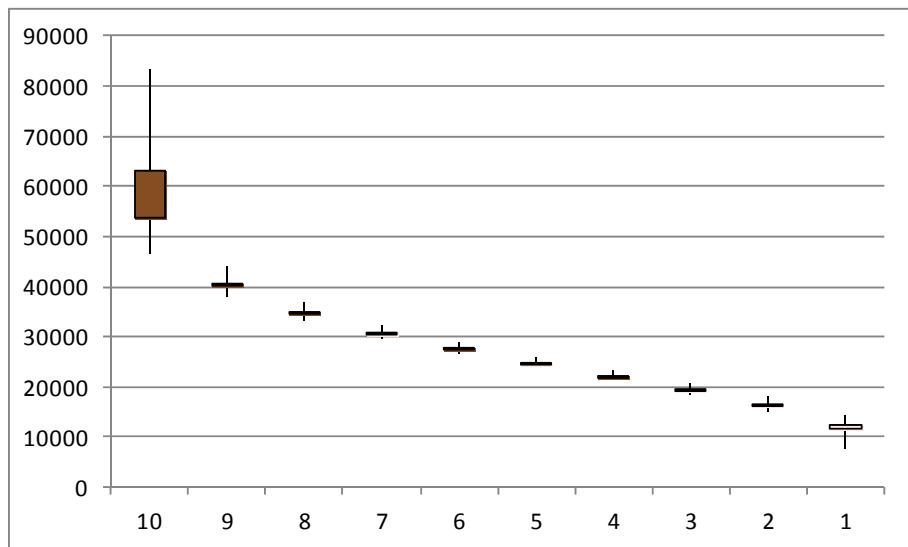
Kuvioissa 1–3 on esitetty tilastollisia tunnuslukuja kotitalouksien tuloiesta, asumis- ja velanhoitokustannuksista sekä taloudellisesta liikkumavarasta tulojen mukaan. Kuvioissa 1. desili edustaa pienituloisinta 10 prosenttia kotitalouksista ja 10. desili vastaavasti suurituloisinta 10 prosenttia. Kotitalouksien keskimääräiset asumis- ja velanhoitokustannukset kuvaavat sitä osaa kotitalouksien menoista, josta ei ole mahdollista helposti tinkiä tulotason pudotessa. Desiilien 5. ja 10. välillä nämä pakolliset menot kasvavat tasaisesti. Siirryttääessä 5. tuloluokasta alaspäin asumis- ja velanhoitokustannukset eivät enää vähene, vaan jäävät noin 5 000 euron tuntumaan vuodessa kulutusyksikköö kohti. Alimmissa tuloluokissa nämä menot koostuvat lähinnä vuokrista.

Kuvio 1. Kotitalouksien pakolliset asumis- ja velanhoitokustannukset kulutusyksikköö kohti tulodesiileittäin

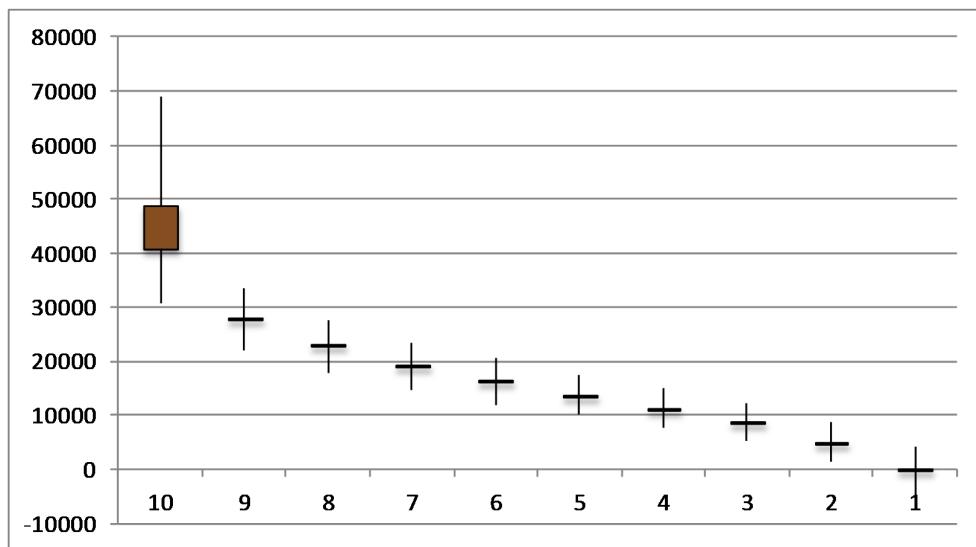
Lähde: Tilastokeskus.

Kuvio 2. Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot kulutusyksikköä kohti tulodesiileittäin

Lähde: Tilastokeskus.

Kuvio 3. Kotitalouksien taloudellinen liikkumavara kulutusyksikköä kohti tulodesiileittäin

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

Sekä kotitalouksien keskimääräiset tulot että liikkumavara kasvavat tasaisesti siirryttääessä alimmaista tuloluokasta (1.) ylempiiin. Siirryttääessä ylimpään (10.) tuloluokkaan sekä keskimääräiset että mediaanitulot kuitenkin kasvavat poikkeuksellisen paljon. Kun mediaanikotitalouden liikkumavara toiseksi ylimmässä tuloluokassa on noin 2 300 euroa kuukaudessa kulu-

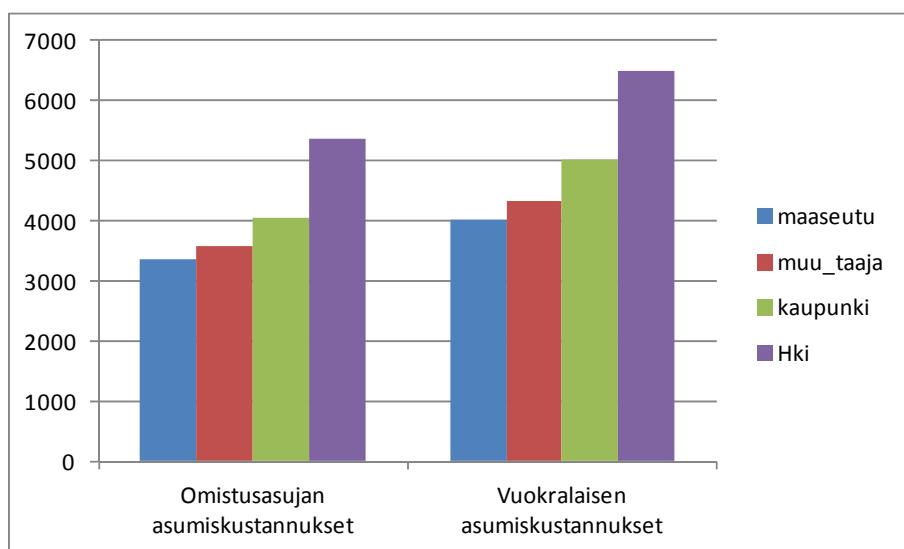
tusyksikköä kohti, on se ylimmässä tulodesiilissä noin 1 000 euroa enemmän. Ylimmässä tulodesiilissä myös tulojen ja liikkumavarhan hajonta on selvästi muita tuloluokkia suurempaa. Kaikkein alimmassa tulodesiilissä keskimääräiset tulot riittävät juuri ja juuri kohtuullisen kuluksen minimitason ylläpitämiseen.

Kotitalouksien tulojakauman vinous sen yläpäässä näkyy myös kotitalouksien suhteellisessa velkaantumisessa. Vaikka euromääräisesti suurimmat velat ovat keskityneet parhaimmin ansaitseviin kotitalouksiin, velkaantuneimmat kotitaloudet suhteessa käytettäväissä oleviin tuloihin eivät löydy ylimmästä, vaan sitä seuraavista kahdeksannesta ja yhdeksäntä tulodesiilistä. Vähiten velkaantuneet kotitaloudet löytyvät vastaavasti alimmista tulodesiileistä.

3.2 Pääkaupunkiseudulla yhä eniten liikkumavaraa

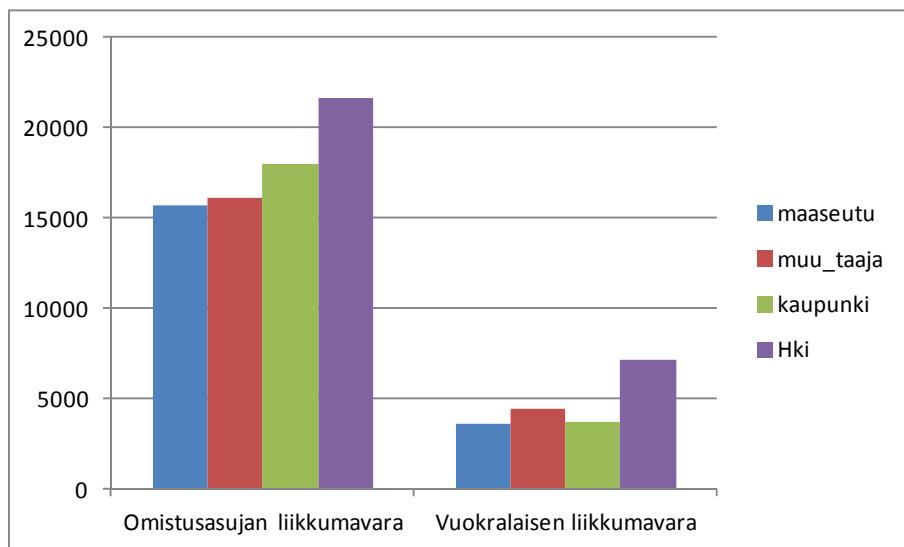
Kotitalouksien keskimääräiset tulot ovat suurimmissa kaupungeissa ja varsinkin Helsingin seudulla selvästi korkeammat kuin pienemmillä paikkakunnilla. Alueelliset erot asumiskustannuksissa kuitenkin kaventavat alueellisia elintasoeroja, (kuviot 4 ja 5). Asuntojen hinnat Suomessa ovat seuranneet Suomessa tulojen kehitystä sitä tiiviimmin, mitä suuremmasta kunnasta on ollut kyse (Oikarinen & Engbom 2012). Asuntovelallisia kotitalouksilla lainanhoidokustannukset ovatkin verrannollisia asuinpaikkakunnan kokoon. Maaseudulla asuntovelallinen kotitalous maksaa lainan lyhennyksiä ja korkoja keskimäärin runsaat 3 000 euroa vuodessa kulutusyksikköä kohti, kun pääkaupunkiseudulla summa on yli 5 000 euroa vuodessa. Myös vuokrien euromääräinen ero maaseudun ja pääkaupunkiseudun välillä on samaa suuruusluokkaa. Vaikka suurempien kaupunkien ja varsinkin pääkaupunkiseudun korkeammat asumiskustannukset jossain määrin tasoittavat alueellisia eroja, kotitalouksien keskimääräinen taloudellinen liikkumavara on silti selvästi suurin pääkaupunkiseudulla.

Kuvio 4. Kotitalouden asumiskustannukset kulutusyksikköä kohti omistusasunnossa asuvalla asuntovelallisella sekä vuokra-asunnossa asuvalla (euroa vuodessa).

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

Kuvio 5. . Kotitalouden taloudellinen liikkumavara kulutusyksikköä kohti omistus- ja vuokra-asunnossa asuvalla (euroa vuodessa)

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

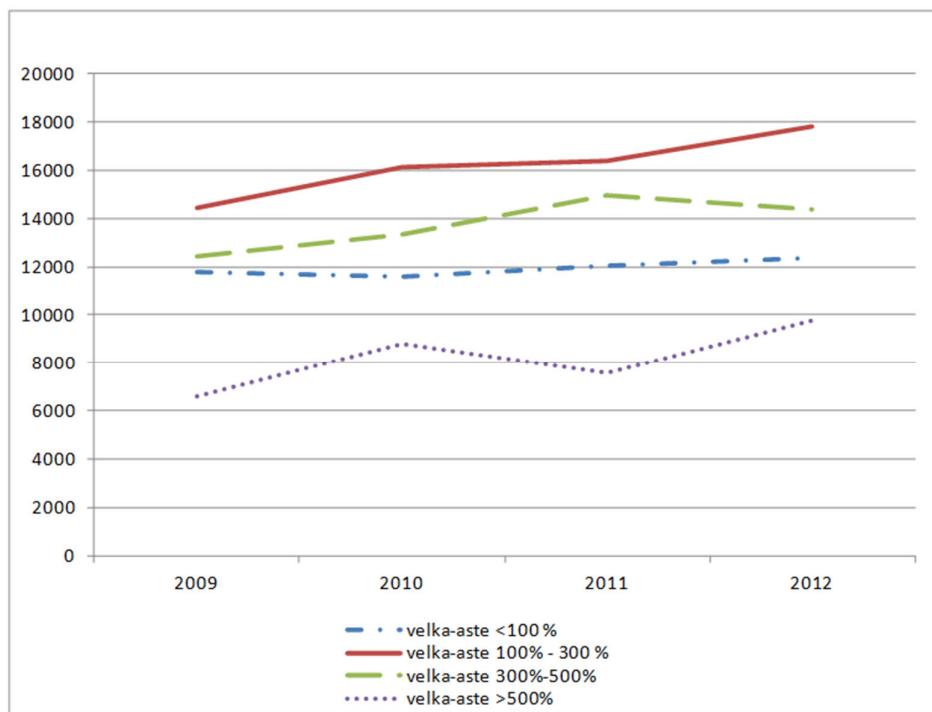
3.3 Velkaantuneimmilla kotitalouksilla selvästi vähiten liikkumavaraa

Asuntolainojen korot ovat pysyneet pitkään matalina, ja kotitalouksille on ollut tarjolla asuntolainoja pitkillä takaisinmaksuajoilla. Kotitalouksille onkin viime vuosina ollut mahdollista ottaa suuria asuntolainoja ilman että korot ja lyhennykset olisivat muodostuneet liian suureksi suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin.

Kuviossa 6 tarkastellaan eri tavalla velkaantuneita kotitalouksia. Nähdään, miten mediaanikotitalouden liikkumavara muuttuu kun velkaantuminen kasvaa, saaden arvon <100 %, 100–300 %, 300–500 % tai >500 % käytettävissä olevista tuloiista. Vertailtaessa liikkumavaran kehitystä yli ajan huomataan, että vuosien 2009 ja 2012 välillä kotitalouksien liikkumvara on ainakin nimellisesti keskimäärin kasvanut kaikissa ryhmissä. Kotitalouksien tulot ovat siis kasvaneet nopeammin kuin asumismenot ja lainanhoidokustannukset.

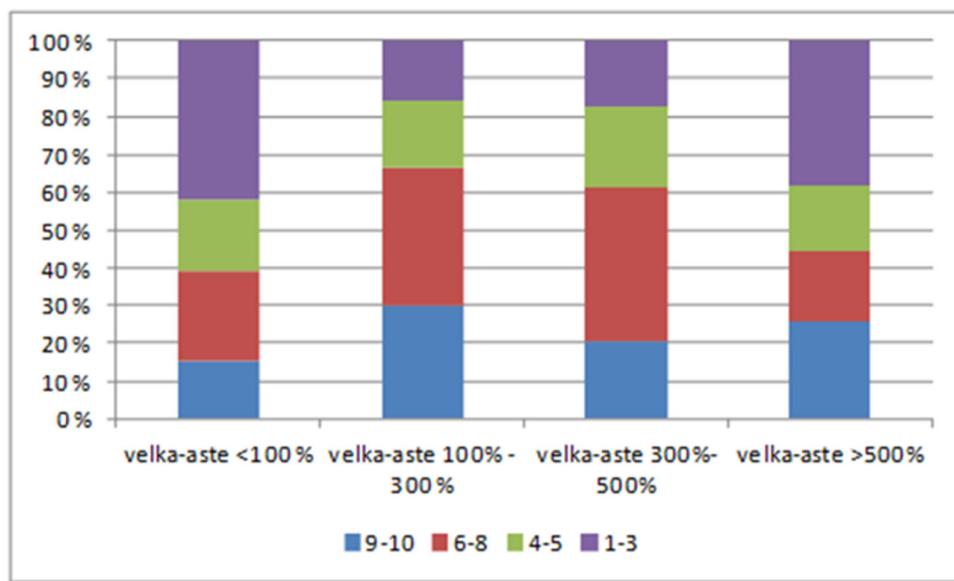
Suurimman taloudellisen liikkumavaran omaavat kotitaloudet eivät löydy vähiten velkaantuneista kotitalouksista, vaan kotitalouksista, joilla velkaa on 100–300 % tuloiista. Jopa 300–500 % tuloiestaan velkaantuneilla kotitalouksilla on ollut enemmän liikkumavaraa kuin vähiten velkaantuneilla. Näiden kahden ryhmän suhteellisen suurta liikkumavaraa selittää kotitalouksien muita paremmat tulot. Verrattuna kaikkein vähiten ja kaikkein eniten velkaantuneisiin kotitalouksiin kahden keskimmäisen ryhmän kotitalouksista suurempi osa kuuluu joko kahteen ylimpään tulodesiiliin tai vähintään desileihin 6–8 (kuvio 7). Selvästi vähiten liikkumavaraa oli kuitenkin kaikkein velkaantuneimmilla kotitalouksilla, joiden velat ylittivät tulot vähintään viisinkertaisesti. Vähiten velkaantuneisiin ja täysin velattomiin kotitalouksiin keskittyvät myös ne kotitaloudet, joiden käytettävissä olevat tulot ovat hyvin matalat.

Kuvio 6. Taloudellisen liikkumavarан kehitys vuosina 2009–2012 eri tavalla velkaantuneissa kotitalouksissa

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

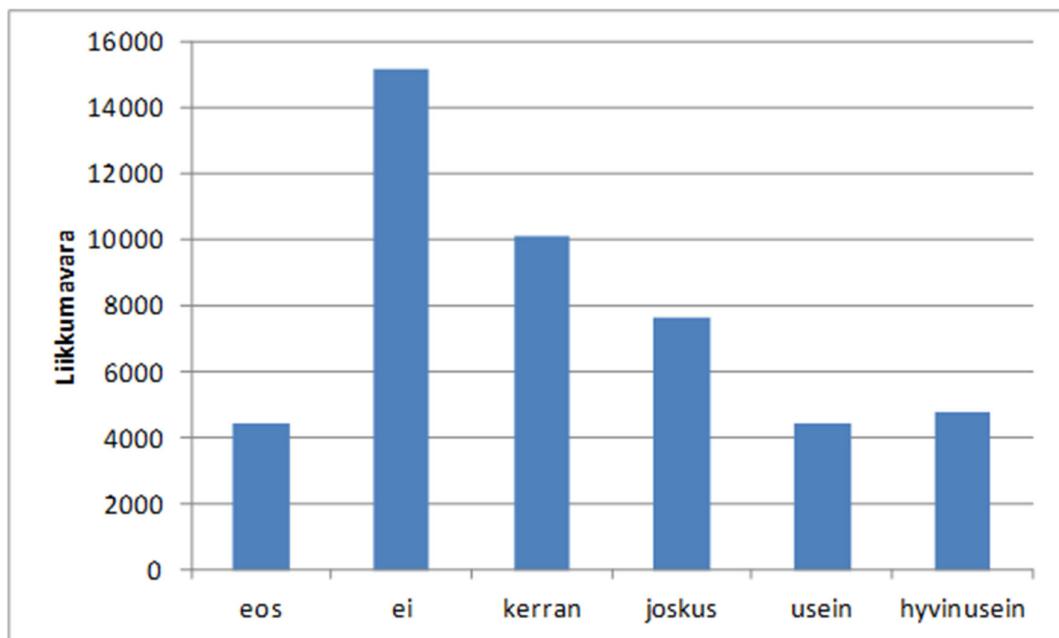
Kuvio 7. Kotitalouksien jakautuminen tulodesiileihin eri tavalla velkaantuneissa kotitalouksissa

Lähde: Tilastokeskus.

Kotitalouksien liikkumavara näyttää olevan suoraan yhteydessä kotitalouksien maksuvaikeuksiin. Tulonjakotutkimussa kotitalouksilta kysytään omaa arviota siitä onko näillä ollut viimeisen vuoden aikana vaikeuksia laskujen ja maksujen kanssa. Mitä tavallisemaksi kotitalous on arvioinut maksuvaikeuksiin joutumisensa, sitä pienempi on myös ollut kyseisen kotitalouden taloudellinen liikkumavara (kuva 8).

Kuva 8. Kotitalouksien vaikeudet laskujen ja maksujen kanssa (oma arvio)

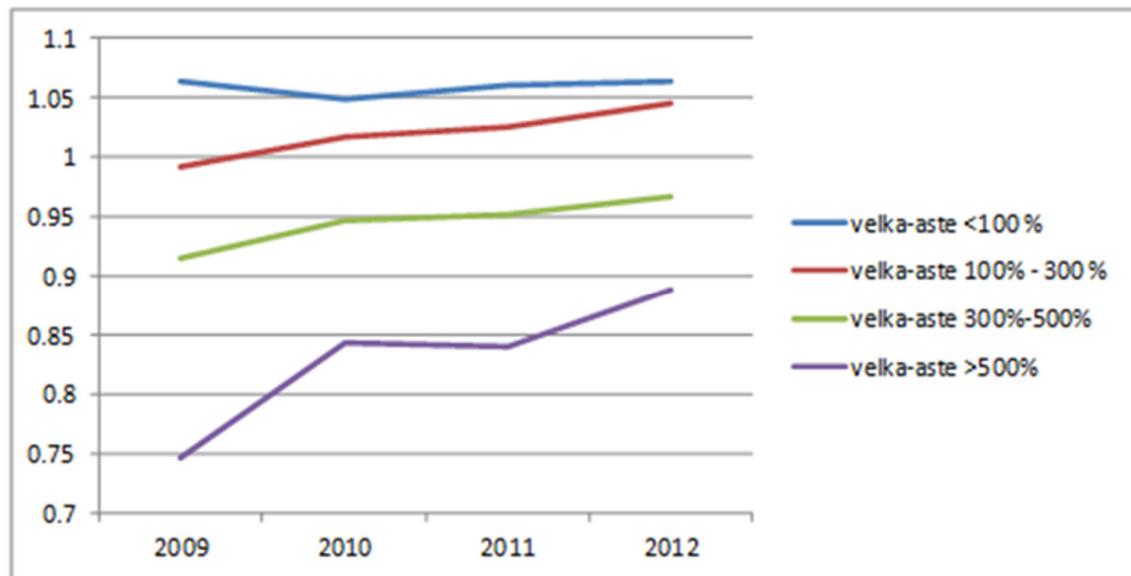
Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

Kotitalouksien taloudellista liikkumavaraa on edellä tarkasteltu pelkästään suhteuttamalla niiden tulot kohtuullisen minimitoimeentulon takaavaan kulutukseen. Kotitalouksien kokema taloudellinen hyvinvointi riippuu kuitenkin myös kulutusmahdollisuksista oman sosioekonomisen viiteryhmän kulutusmahdollisuksiin. Suuret asumis- ja velanhoitokustannukset voivat tehdä hyväituloisestakin kotitaloudesta suhteellisessa mielessä köyhän.

Kuviossa 9 kotitalouksien käytettävissä olevista tuloiista on vähennetty asumis- ja lainanhoitokustannukset, ja erotus on suhteutettu sen tulodesiiliin keskimääräiseen kulutus-tasoon, johon kotitalous kuuluu. Kotitaloudet on lisäksi jaettu neljään luokkaan sen mukaan, mikä on niiden velkaantuminen suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin. Jos kuvaaja ylittää ykkösen, kotitaloudella on välittämättömien asumis- ja lainanhoitomenojen varaa vähintään oman tulodesiilinsä keskimääräisen kulutuksen ylläpitämiseen. Havaitaan, että kotitalouden kyky ylläpi-

tää oman tulotason mukaista keskimääräistä kulutusta laskee varsin suoraviivaisesti velkaantumisen myötä. Lisäksi velkaantuneempien kotitalouksien suhteellinen asema on paranut finanssikriisin jälkeisinä vuosina, kun korkotaso on ollut matala.

Kuvio 9. Kotitalouksien velkaantuminen ja niiden suhteelliset kulutusmahdollisuudet pakollisten menojen jälkeen

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

4 Kotitalouksien stressitestit

Kotitalouksien stressitestien avulla tarkastellaan, miten hyvin suomalaisten kotitalouksien taloudellinen liikkumavara kestää äkillisen tulojen heikkenemisen tai pakollisten menojen lisäyksen, kuten asuntolainojen korkojen merkittävän nousun. Stressitesteissä tutkitaan, kuinka paljon kasvaisi niiden kotitalouksien määrä joilla taloudellinen liikkumavara jää negatiiviseksi, jos kotitalouden tulot laskisivat tai korkomenot kasvaisivat. Koska kulutustaso laskelmissa on määritelty Kuluttajatutkimuskeskuksen määrittelemän kohtuullisen minimikulutuksen mukaan, negatiivinen liikkumavara merkitsee kotitaloudelle jo tuntuvia vaikeuksia selvitä asunto- ja muista veloista muusta kulutuksesta tinkimällä.

Kotitalouksien stressinsietoa arvioitiin kolmen taloudelliseen asemaan keskeisesti vaikuttavan tekijän suhteen. Laskelmissa on arvioitu shokkien suuria vaikutuksia kotitalouksien

liikkumavaraan kotitalouden tulojen tai menojen kautta yhden vuoden aikana. Laskelmat ovat siinä mielessä staattisia, että niissä ei ole otettu huomioon kotitalouksien mahdollisuutta lisätä tulojaan esim. työn tarjontaa lisäämällä, jos shokki pitkittyy.

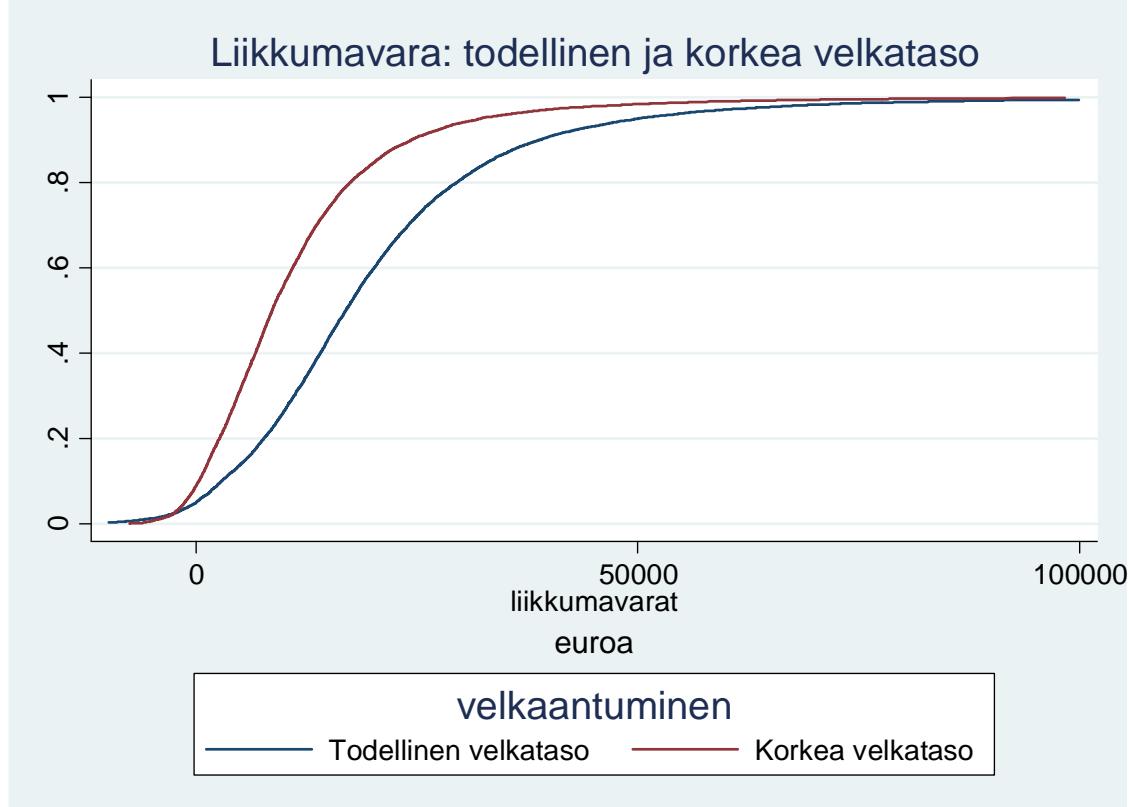
- Työttömyysaste kasvaa 5 tai 8 prosenttiyksikköä.
- Asuntolainan korko nousee 3 tai 5 prosenttiyksikköä.
- Käytettävässä olevat tulot laskevat 10 % tai 15 %.
- Laskelmat pohjautuvat kotitalousaineistoon vuodelta 2012.

Stressitesteissä tarkastellaan vielä erikseen, kuinka paljon haavoittuvampia kotitaloudet olisivat, jos niiden velkataso suhteessa tuloihin olisi merkittävästi todellista suurempi. Vertailukohdaksi otetaan Tanskan kotitaloudet, joilla keskimääräinen velkaantuminen oli vuonna 2013 noin 300 % käytettävässä olevista tulosta. Tanskalaista kotitalouksista oli käytettävässä tuloryhmittäin laskettuja tietoja velan määrä suhteessa kotitalouden tuloihin. Vaihtoehtoinen skenaario muodostetaan niin että suomalaisen kotitalouksien velkaantuneisuuden eri tuloryhmissä arvioidaan noudattavan karkeasti tanskalaisten kotitalouksien tuloryhmittäisiä jakaumia. Velkaantuminen Tanskassa on Suomea jonkin verran selvemmin kytköksissä kotitalouksien tulotasoon niin että velka-aste kasvaa melko suoraviivaisesti sitä mukaa kun siirtyään alemasta tulodesiilistä ylempään.

Velanhoidokustannukset oletetaan vaihtoehtoisessa skenaariossa samassa suhteessa peruslaskelmaa suuremmiksi kuin itse velat. Velanhoidokustannuksille asetetaan laskelmanmassa kuitenkin yläraja siten, että kotitalouksien velanhoidokustannusten oletetaan kasvavan korkeintaan 50 % käytettävässä olevista tulosta. Raja on melko korkea, sillä vain 10 prosentilla velkaantuneista kotitalouksista velanhoidokustannukset ovat vähintään noin neljänneksen käytettävässä olevista tulosta.

Kuviossa 10 esitetään taloudellisen liikkumavarhan jakauman kertymäfunktion kuvaaja sekä todellisella että kuvitteellisella velkatasolla ilman työttömyys-, korko- tai tuloshokkia. Jos suomalaiset kotitaloudet olisivat yhtä velkaantuneita kuin tanskalaiset, merkittävästi nykyistä suuremmalla osalla suomalaisista kotitalouksista olisi vaikeuksia selvitä asumis- ja velanhoidokustannuksistaan. Pelkkä velkaantumisen kasvu lähelle tanskalaisten kotitalouksien velkaantumista riittäisi kasvattamaan negatiivisen liikkumavarhan kotitalouksien osuuden 6,55 prosentista 12,11 prosenttiin.

Kuvio 10. Kotitalouksien liikkumavarantakauma todellisilla sekä oletetuilla, todellista korkeammilla velka-asteilla

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

Työttömyysshokki

Stressitestien perusteella työttömyysasteen merkittäväkään kasvu ei lisäisi maksuvaikeuksiin joutuvien kotitalouksien osuutta dramaattisesti lähtötilanteeseen verrattuna (taulukko 1). Työttömyysasteen kasvu 5 prosenttiyksikköä kasvattaisi maksuvaikeuksiin joutuvien kotitalouksien osuutta peruslaskelman 6,55 prosentista vajaat 1,5 prosenttiyksikköä.

Todellista suuremmalla velkaantuneisuuden tasolla osuus kasvaisi lähtötilanteen 12,11 prosentista noin 2 prosenttiyksikköä. Kahdeksan prosenttiyksikön kasvu työttömyysasteessa kasvattaisi negatiivisen liikkumavarantakauman kotitalouksien osuutta vastaavasti vajaat 3 tai 4 prosenttiyksikköä, lähtötilanteen velkaantuneisuudesta riippuen.

Taulukko 1. Työttömyysasteen nousun vaikutukset negatiivisen liikkumavarhan kotitalouksien osuuteen

Negatiivisen liikkumavarhan kotitalouksien osuus (%)					
	Shokin suuruus	Todellinen velka ennen shokkia	shokin jälkeen	Korkea velkataso ennen shokkia	shokin jälkeen
Työttömyyden kasvu	5 %-yks. 8 %-yks.	6.6 6.6	8.0 9.3	12.1 12.1	14.3 16.0

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

Korkoshokki

Suomalaisten kotitalouksien taloudelliset puskurit näyttävät riittäviltä kestäväksi korkotason varsin merkittäväkin nousun nykytasolta. Kohtuullisen suuri, kolmen prosenttiyksikön suuruinen lainakorkojen nousu kasvattaisi negatiivisen liikkumavarhan kotitalouksien osuutta peruslaskelmassa vain noin puoli prosenttiyksikköä, ja viiden prosenttiyksikön koronnousukin vain noin 1,5 prosenttiyksikköä (taulukko 2).

Oletetuilla todellista suuremmilla velkatasoilla korkoshokin merkitys kasvaisi. Kolmen prosenttiyksikön korkojen nousu odotetusti kasvattaisi maksuvaikeuksiin joutuvien kotitalouksien osuutta runsaalla kahdella, ja viiden prosenttiyksikön nousu peräti noin viidellä prosenttiyksikköllä.

Taulukko 2. Korkotason nousun vaikutukset negatiivisen liikkumavarhan kotitalouksien osuuteen

Negatiivisen liikkumavarhan kotitalouksien osuus (%)					
	Shokin suuruus	Todellinen velka ennen shokkia	shokin jälkeen	Korkea velkataso ennen shokkia	shokin jälkeen
Korkotason nousu	3 %-yks. 5 %-yks.	6.6 6.6	7.1 8.0	12.1 12.1	14.3 17.2

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

Tuloshokki

Selvästi suurin vaikutus kotitalouksien liikkumavaraan olisi kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen yleisellä laskulla (taulukko 3). Perusskenaariossa tulotason 10 prosentin lasku kasvattaisi negatiivisen liikkumavarhan kotitalouksien osuutta 3,5 prosenttiyksikköä ja 15 prosentin lasku 5,5 prosenttiyksikköä. Oletettua suuremman velkatason skenaariossa 10 prosentin tulotason lasku riittäisi miltei kaksinkertaistamaan vaikeuksiin joutuvien kotitalouksien määrään. 15 prosentin tulojen laskun jälkeen negatiivisen liikkumavarhan kotitalouksien osuus kasvaisi 2,5-kertaiseksi, noin 30 prosenttiin.

Taulukko 3. Kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen laskun vaikutukset negatiivisen liikkumavarhan kotitalouksien osuuteen

Negatiivisen liikkumavarhan kotitalouksien osuus (%)					
	Shokin suuruus	Todellinen velka ennen shokkia	shokin jälkeen	Korkea velkataso ennen shokkia	shokin jälkeen
Käytettävissä olevien tulojen lasku	10 %	6.6	10.1	12.1	23.4
	15 %	6.6	12.1	12.1	30.1

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

5 Johtopäätökset

Suomalaisten kotitalouksien velkaantuminen on finanssikriisistä ja pitkään jatkuneesta taantumasta huolimatta jatkanut kasvamistaan aivan viime aikoihin asti. Velkaantuminen on osaltaan auttanut pitämään yllä yksityistä kulutuskysyntää, eikä velkaantuminen myöskään näytä kasvattaneen rahoitusjärjestelmän riskejä.

Jo nykyisellä velkaantuneisuuden tasolla noin 7 prosentilla suomalaista kotitalouksista saattaa olla vaikeuksia yltää kohtuulliseen kulutustasoon pakollisten asumis- ja lainanhoidokustannusten jälkeen. Stressitestien perusteella melko merkittäväksi työttömyyden kasvu tai asuntolainojen korkojen nousu ei kasvattaisi kovin monella prosenttiyksiköllä taloudellisessa vaikeuksissa olevien kotitalouksien määriä. Suomalaisten kotitalouksien taloudelliset puskurit näyttävät riittäviltä kestämään korkotason varsin merkittäväkin nousun nykytasolta. Yleinen käytettävissä olevien tulojen lasku kymmenellä prosentilla riittäisi sen sijaan kaksinkertaistamaan sellaisten kotitalouksien määriän, joilla liikkumvara on negatiivinen.

Sellaisista taloudellisista sokeista, jotka lisäävät raskaasti velkaantuneiden kotitalouksien akuutteja talousongelmia, voi seurata kansantaloudessa merkittäviä kerrannaisvaikutuksia. Tällöin useat velalliset kotitaloudet voisivat joutua esimerkiksi myymään asuntonsa, mikä voisi näkyä asuntomarkkinoilla ja koko taloudessa laajemminkin. Tällä tavalla kotitalouksien velan kasvu ja sen jakautuminen epätasaisesti kotitalouksien kesken voi lisätä kansantalouden herkyyttä erilaisille häiriöille.

Suomalaiset kotitaloudet eivät muihin Pohjoismaihin verrattuna ole ainakaan vielä kovin velkaantuneita suhteessa käytettävissä oleviin tuloihinsa. Jos velkaantuminen kuitenkin lähtee uudelleen kasvuun ja velkatasot alkavat lähestyä muiden Pohjoismaiden lukemia, kotitalouksien kyky sopeutua suhdannevaihteluihin voi heiketä. Jos suomalaiset kotitaloudet olisivat yhtä velkaantuneita kuin esimerkiksi tanskalaiset, tässä muistiossa esitettyjen laskelmien perusteella erilaisten sokkien vaikutukset voimistuisivat tuntuvasti sen suhteen, kuinka suuren osan kotitalouksista ne suistaisivat negatiivisen taloudellisen liikkumavarhan tilanteeseen.

Lähteet

Lehtinen, A.-R., - Varjonen, J.- Raijas, A. - Aalto,K. - Pakoma R. Mitä eläminen maksaa? Kohtuullisen kulutuksen viitebudjetit. Kuluttajatutkimuskeskus (2010).

Mäki-Fränti, P. (2011), Kotitalouksien taloudellinen liikkumavara Suomessa. Euro & Talous 5/2011. Suomen Pankki.

Oikarinen, E. Engblom, J. (2012), Regional differences in housing price dynamics: Panel data evidence, Paper presented in XXXIV 19th Congress of the European Real Estate Society June 1316, 2012 Edinburgh.

Persson, M. (2009): Household indebtedness in Sweden and implications for financial stability – the use of household-level data. BIS Papers 46, sivut 124–135.

Vatne, B. H. (2006), How large are the financial margins of Norwegian households? An analysis of micro data for the period 1987–2004. Norges Bank, Economic Bulletin 4/2006.